

XIX Festival da Poesia no Condado. Antologia poética. Salvemos os rios

Formas de citación recomendadas

1 | Por referencia a esta publicación electrónica*

XIX Festival da Poesia no Condado. Antologia poética. Salvemos os rios (2011 [2005]). Salvaterra de Minho: Sociedade Cultural e Deportiva Condado. Reedición en *poesiagalega.org. Arquivo de poéticas contemporáneas na cultura*.
<<http://www.poesiagalega.org/arquivo/ficha/f/1526>>.

2 | Por referencia á publicación orixinal

XIX Festival da Poesia no Condado. Antologia poética. Salvemos os rios (2005). Salvaterra de Minho: Sociedade Cultural e Deportiva Condado.

- * Edición dispoñíbel desde o 7 de decembro de 2011 a partir dalgunha das tres vías seguintes: 1) arquivo facilitado polo autor/a ou editor/a, 2) documento existente en repositorios institucionais de acceso público, 3) copia dixitalizada polo equipo de *poesiagalega.org* coas autorizacións pertinentes cando así o demanda a lexislación sobre dereitos de autor. En relación coa primeira alternativa, podería haber diferenzas, xurdidas xa durante o proceso de edición orixinal, entre este texto en pdf e o realmente publicado no seu día. O GAAP e o equipo do proxecto agradecen a colaboración de autores e editores.

xix festival da poesia no condado

Salvemos os rios

xix festival da poesia no condado
antologia poética

Salvemos os rios

xix festival da poesia no condado

sociedade cultural e desportiva condado

obabnoosviroqpelemtarufibebz

xix festival da poesia no condado
antologia poética

Salvemos os rios

obabnoosviroqpelemtarufibebz

sociedade cultural e desportiva condado • 2005

táboa

prólogo de manuel soto castiñeira [9]

galiza e portugal:

maría comesaña [17]
bernardino graña [23]
mário herrero [25]
maria do carmo kruckeberg [28]
antón lopo [33]
luz pozo garza [39]
alfonso pexegueiro [43]
jósé vialé moutinho [49]

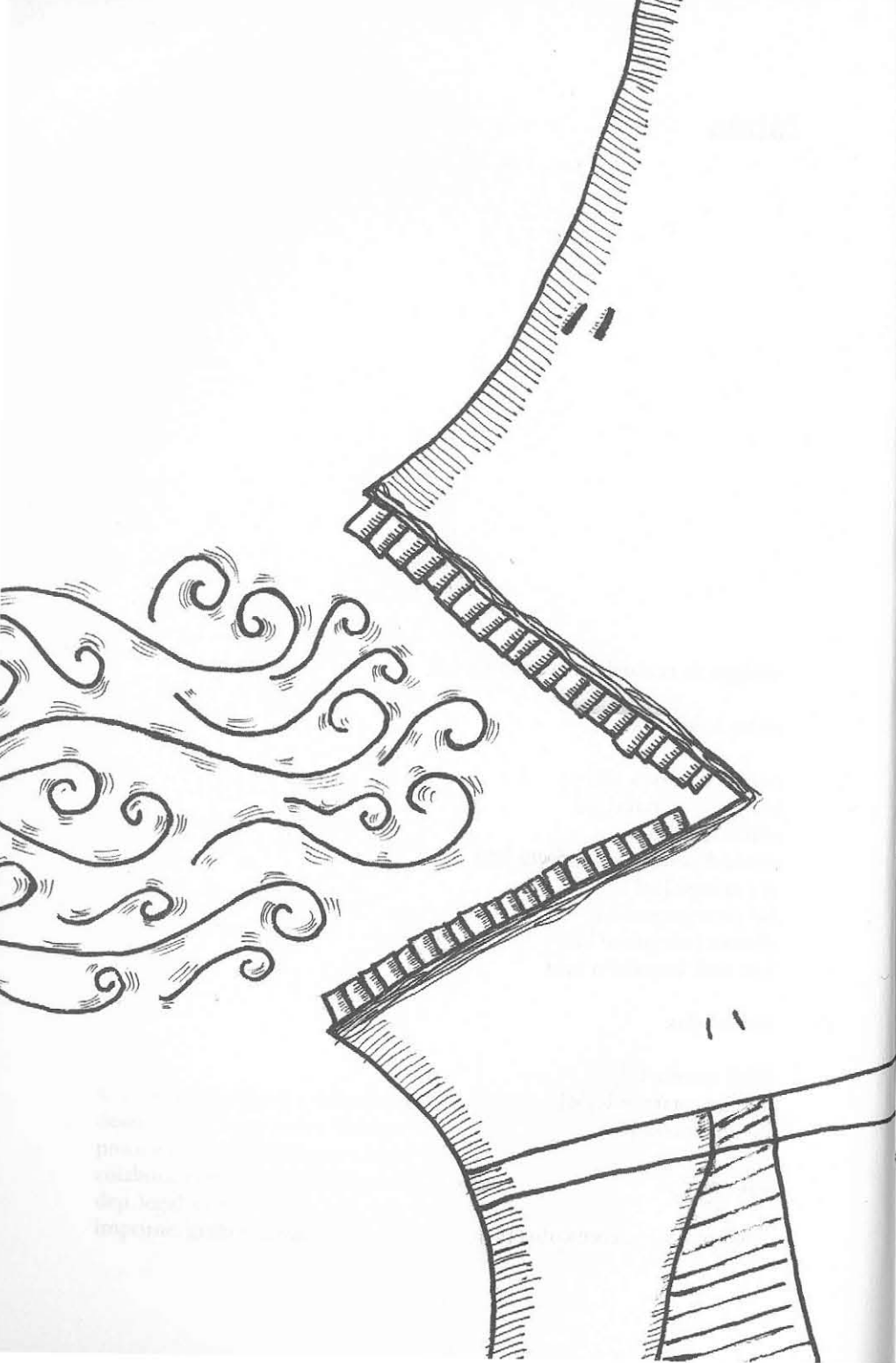
convidados:

íñigo aranbarri [57]
jósé luis otamendi [61]
maría cabrera [67]

autores [73]

créditos e agradecementos [83]

© sociedade cultural e desportiva do condado, 2005
deseño gráfico: x.carlos hidalgo lombra
promove: granxa fillaboa e adegas galicia
colabora: concelho de salvaterra de minho
dep. legal: c-2053-2005
imprime: gráficas litor

limiar: salvemos os ríos

O INDUSTRIALISMO considera a auga como un simple recurso produtivo e mostra un profundo desprezo polos valores, funcións e servizos ambientais ligados aos ecosistemas fluviais. Explicase así o proceso de degradación sen precedentes dos nosos ríos, zonas ribeirñas e húmidais. O progresivo coñecemento destes complexos ecosistemas permítenos hoxe apreciar e valorar mellor os valiosos servizos que xeran. A depuración natural e autodepuración nos ríos, o controle de cheias, a conservación da biodiversidade, a recarga dos aquíferos, o mantemento dos deltas e praias, etc, etc, funcións todas elas relacionadas entre si co grao de naturalidade dos ecosistemas acuáticos...

Tamén a profunda relación entre ríos, territorio e sociedade foi sistematicamente esquecida. Ignoráronse os dereitos dos povos que habitaron durante centenas ou millares de anos en estreita relación cos ríos. Ignorouse o dereito das persoas a permaneceren no ámbito territorial no que fundaron as raíces da súa propia existencia. Velái o sacrificio en masa de patrimonios sociais e da natureza polos encoros e outras instalacións hidroeléctricas, a sistemática destrución de bosques ribeirños, o enxugo de zonas húmidas e a xeneralizada contaminación das augas.

Fronte ao produtivismo compre unha nova cultura da auga. Unha cultura que entenda os ríos como corpos vivos complexos e dinámicos, e non como simples colectores de auga. Que comprenda que dispor de augas de calidade pasa por respetar e preservar a funcionalidade e a vida dos ecosistemas que integran o ciclo natural da auga. Que recupere o tradicional valor lúdico, estético e simbólico das paisaxes da auga.

A conservación do recurso, a eficiencia, a economía, a ordenación do territorio, a participación colectiva... son algunhas das chaves desta nova cultura da auga, que ademais require unha profunda reforma das institucións encargadas da súa xestión, a administración das bacías na súa integridade xeográfica e natural, o que require a co-xestión hispano-lusa e luso-galaica, e a integración das augas subterráneas e litorais

(as rías galegas!) nesa xeestión. Mais, se o mercado pode axudar á mellora da eficiencia, móstrase cego no que se refere á xeestión de valores ambientais, sociais, éticos e de equidade interterritorial, o que xustifica e dá relevo ao papel dunha administración reformada. Tudo isto existe certamente umha mudanza cultural, non só na Administración, mais no conxunto da sociedade.

A nova cultura lévanos a um aprofundamento no concepto de sustentabilidade, que preveña os graves impactos sobre as comunidades locais, incluídos aqueles de tipo ético, cultural e psicolóxico, e incorpore os valores e patrimonios socioculturais e de ética interxeracional. A necesidade dunha sustentabilidade ecosocial móstranos como o problema da auga é ante todo un problema cultural, e non meramente produtivo e de eficiencia técnica.

De acordo con Javier Martínez Gil, a auga é ela mesma, máis todo o que nela vive, o que dela depende, todo canto simboliza e representa a súa presenza, e todo aquilo que con ela pode ser criado e potenciado. A auga é símbolo de dúas das máis elevadas construcións do pensamento humano: a pureza e a fertilidade. Á auga atribúenselle desde antigo poderes curativos, ten un alto poder simbólico na cultura xudeu-cristiana, foi elemento de benestar e pracer na Roma clásica, é símbolo de purificación e de hospitalidade na cultura islámica.

O uso indiscriminado da natureza e a súa consideración como simple factor de produción rixe as nosas sociedades hoxe, mais non todas as culturas concebiron unha relación tal entre a humanidade e a natureza. Para o indio Noah Seattle “a auga cristalina que corre polos ríos e regos non é só auga, representa tamén aos nosos antepasados. Os ríos son os nosos irmáns... e deben ser tratados coa mesma dozura coa que se trata un irmán”.

No “país dos mil ríos”, a literatura e o folclore son ricos en alusións á auga. Conceptos como os de hospitalidade (*Pasei pola tua porta / Pedínche auga, non ma deches / En pasando pola miña / Farei o que ti fixeche*), ou a importancia da auga en relación con outros recursos naturais (*Auga que forte eres, / que apagas o lume / que queima ao pau / que malla ao gato / que come ao rato / que fura o muro / que torna o aire / que corre a nube / que cubre a lúa / que turba o sol / que derrete a neve / que no meu pé prende*) aparecen no noso folclore.

Os coñecidos versos de Rosalía de Castro (Adiós ríos, adiós fontes...)

son cantados hoxe nas manifestacións ecoloxistas. Cabanillas introduciunos nos elementos dun complexo ciclo da auga:

*¡Ágoa homilde, ágoa irmán,
ágoa chea de gracia, de dozura e beleza
¡ágoa maina, ágoa san,
que eres toda limpeza,
craridade e saúde,
e fartura de pan,
que eres toda virtude
contra o aire do sapo e ferrón do alacrán,
a pezoña da cobra e a dentada do can!*

*¡Ágoa boa que prega, que ri e que canta
antre todas as cousas eres bendita e santa!*

...

*Nas adoas de orballo de locente feitizo
nos pelouros saltóns do pedrizo,
nos cristiás de xiada
no milagre de choiva,
na folerpa de neve, bordada
como encaixe de noiva,
na folerpa de neve, tecida
como velo de freira,
barbullada nas fontes da vida,
lanzal mensaxeira
das outras rexións,*

...

O inesquecible Manuel María adicou á auga e aos ríos varios libros, como *Poemas para decir-lle a dúas lagoas* (1994), *O Miño canle de luz e néboa* (1996), que exemplifica no Miño a problemática social e ambiental dos grandes ríos na Galiza, ou *Compendio de orballos e incertezas* (1991). Neste último, a Baladiña do regato do Cepelo, pequeno río este que atravesa Outeiro de Rei, mostra a auga, mesmo nas súas formas máis humildes, como a esperanza contra as tebras do mundo:

*“Sei que eu non son un río caudal
como o Pai Miño, senón breve,
humilde vea de auga
como o pobre regato do Cepelo
que vai entre carpazos, toxos,*

*freixos, abidueiras e ameneiros
dicendo a súa canción emocionada
por que sexa menor este silencio
que, como unha meŝta tebra,
intenta envolver a todo o mundo (...)*

ou como factor de fertilidade, de froito, de vida:

*"A choiva cai silenciosa
sobor da terra calada
que, ao sentirse mollada
se lle entrega garimosa
A terra e a choiva son
unha parella exemplar
pois ambas fan agromar
a flor e froito en sazón (...)"*

En Oráculos para cavaliños-do-demo (1986), tamén de Manuel María, os ecosistemas fluviais elévanse a conceptos definidores de nación:

*"Claro reguero, alto de músicas,
de apaixonados asubios máxicos,
médranche as árbores como anxeios,
vixian o teu tremor as espadanas:
nación, ti só, única patria
dos cabaliños do demo que te voan
coa súa gracia sutil e delicada (...)"*

Sirvan de mostra estas referencias literarias. No país dos mil ríos, son tamén miles os versos que os interpretan e os defenden. Conservar a integridade dos nosos ríos, as nosas paisaxes fluviais e acuáticas, a inmensa biodiversidade que foron capaces de xerar e albergar, pasa por recrear as vivencias individuais e colectivas arredor da auga e os ríos. Os nosos ríos chegaron até hoxe con toda a súa esencia, mais están tocados de morte. Ao longo de miles de anos, axudaron a conformar a psicoloxía das xentes galegas, determinando boa parte do seu quefacer diario. Foron factores chave de socialización e actuaron como elementos trascendentais da cultura galega. A alianza entre ríos e cultura é hoxe e no futuro un piar básico para a sobrevivencia mútua.

Manuel Soto Castiñeira
Xullo de 2005

"REVOLUTION IN OUR LIFETIME"

poetas:
galiza e portugal

María Comesaña:
xogo que me regalo...

non parar
non parar nunca
voar
enviar cartas calquera destes días para denunciar as perturbacións
[dos sentidos]

quédame moito por dicir
se me comprendo entendería todo
un suxeito atado que non existe
ás veces debúxome compensada polos dualismos
amo a velocidade
a absoluta felicidade da agonía
prescindo dalgúns verbos
déixasme ir con voz metálica
se as palabras non fosen mentiras nin diría máis que palabras
e bastaría
a carne
o cuspe
falta a metade de min
incompleta en cada transformación
por maior alivio da xente
non podo deixar de pensar que os insectos fan compañía
reprodúzome incontroladamente
o meu traballo consiste en derrubar portas
aumenta a miña colección de frascos de cristal
non teño amigos nin amigas pero creo na reencarnación dos corpos
son impulsiva qué máis podo dicir
clasificovos por cores
ás veces estou soa pero de pé
cústame durmir cando hai silencio
o meu ideal é a ovarioidistectomía
corro cun silenciador na boca

temo protexerme das preguntas sobre min
río dos teus agoiros
todo se fai insoportablemente tempo
debo censurarme para manter o meu status
divírtome contando
xoga ó que non xoguei

... un seis de xaneiro

repréndome porque debería escribir máis
vivir máis
respirar máis forte e máis simple
autorizarme a cometer erros
despego todos e cada un dos reloxos
sopréndome ben pouco
nalgún país só un xesto vale
a docilidade podería ser unha forma de coñecemento máis barata
afogo por todo o que me rodea e recorda a permanente levidade

[do fracaso

e estou aberta a tantas cousas
desespérome consciente da miña desesperación
escoito un pouco máis
vou regalar as palabras incompletas nada máis que porque está

[de moda

perdo o tempo decapitando flores
oxalá se todo fose mentira
non é seguro transmitir coñecementos
noto unha vocación exterior coa que convivo por minutos
confeí nalgunhas promesas equivocadamente
perdín profesións e un estilo propio
é tan masculino facer os deberes
por moito que imaxino non hai altares
a miña cabeza soña perpetuamente
non distingo amigas de inimigas
denuncio problemas de comunicación
é total a miña falta de entendemento
que repercute nestas poucas conversas entrecortadas
non vai ser só cuestión de tempo
é a miña vocación de clandestinidade ou a blasfemia como relixión
todas as miñas emisións deben ser controladas
digo sen pesar
inútil é protestar pola miña incompetencia

nunca reflicto luz

evito as palabras explícitas
quero saber qué facer coas feridas
de lonxe e romper con todo
pero o que recibo son máis ataduras e poucos ánimos
exáltome comedidamente e dáme noxo esta imprecisión
son fisicamente inaccesible a calquera curva
odio os miramentos
escóndome na represión para non danar a miña imaxe fráxil
doume poucos descansos e concibo a palidez como atributo
é finxir unha comedia

emprego armas contra min mesma
lambo contusións para seguir respirando
mataríame todo

peco de discreta nas miñas confesións
compénsame un só segundo
desaparézome ante as inclemencias
acepto mal calquera crítica porque me importa a impostura
procuro importunarme a cada pouco desde a miña posición
[privilexiada

confundo a loucura con adaptación

nunca reflicto a luz

eſtou na mínima parte das direccións coa dúbida por todo nome
[afirmativo

faría ben de queimalo todo
perdo pé cando todo se complica
decido instalarme na monarquía
vivo nun corpo enfermo
poderían amputarme todos os sentidos que seguiría pedindo
[flores de papel

o final non ten por qué ser abrupto
despois de todo sigo aquí pedindo esmola mentres as bombas caen
coa normalidade da chuvia
o sangue nunca é alleo
a historia é unha sucesión de mortes

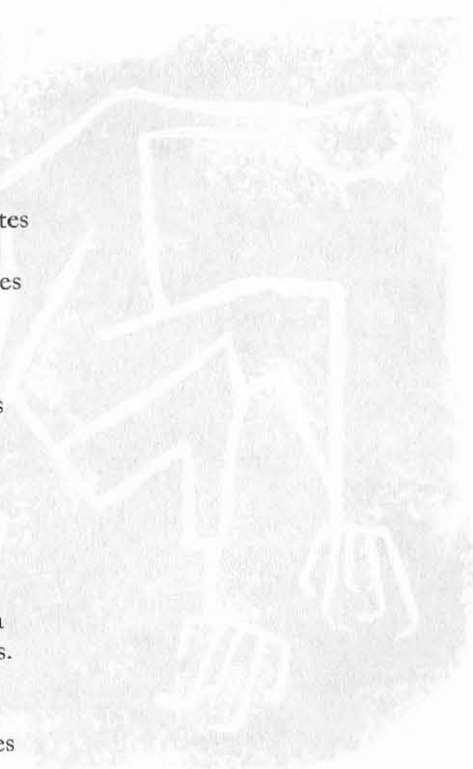

Bernardino Graña:
PARA BEBER AUGA E VIÑO E ESTARMOS XUNTOS

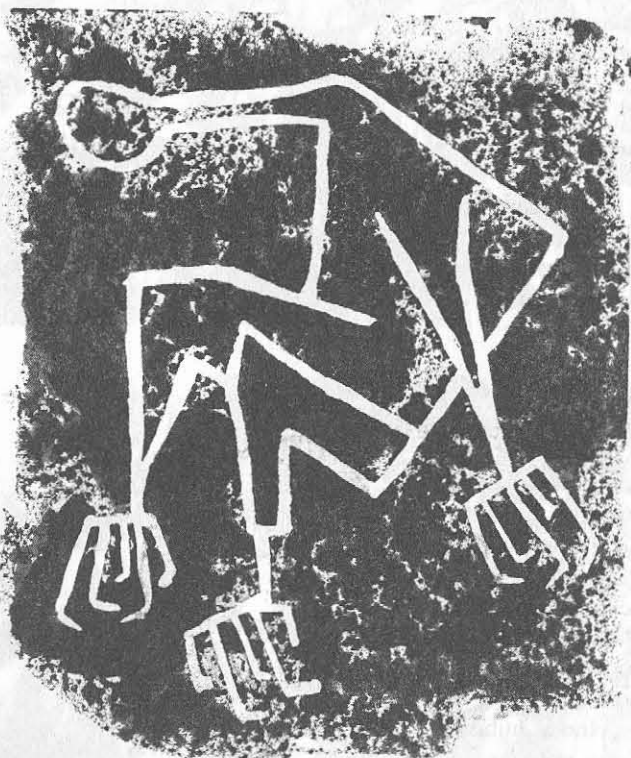
Colle a modo ascuas do fogo
reconstruído do teu lar
coa túa man e co teu soño,
onde non reina o alquitrán.
Con unto de porcos bravos
e estrugas dos ortigais.
Con chispas e lostragazos
e tronos dun temporal.
Sacando con viño as nubes
que entoldan o teu ollar.

Con viño ao caír do sol
e con auga na mañán.
Con pingas limpas, correntes
dunha fonte perenal,
das vellas fontes dos montes
con auga sempre a cantar.
Derrete ese lazo, o xelo
do duro egoísmo e vai
sacando con viño as nubes
que entoldan o teu ollar.

Desterra á barraca a mala
araña co seu tear.
Conderna no seu burato
o fel do lagarto arnal.
Derruba a caivanca fonda
serpes mudas, sen campás.
E bota un urro moi forte
do teu peito, e un cantar,
sacando con viño as nubes
que entoldan o teu ollar.

Un cantar pola túa boca,
pero un cantar comunal,
non privado, solidario,
o verdadeiro cantar.
Pancada na alma caída,
abalo de espabilar,
sacando con viño as nubes
que enroldan o teu ollar.

Mário Herrero

ocuparão os jardins
com fotografias velhas dos avós
brinquedos rotos, ossamentas,
regras e biografias
e nós calaremos,
afogados polo peso da memória,
sem sabermos como administrá-la,
aqui, perdidos em pequenos quartos
perdido todo o respeito polos nossos heróis
velhos, e as suas fotografias
ocupando os jardins, os umbrais
e os pequenos quartos em que nos perdemos,
cada vez mais, a construímos livros,
labirintos, uma casa, qualquer casa
morreremos lentos,
ancorados em biografias

(publicado em *A vida extrema*, publicação electrónica
das Edições ArcosOnline, 2005)

poema cool

(Tenho de ir preparando
a estética da minha queda:
reclamo para mim
o nome de perseguidor)

a Julio Cortázar, por palavras que justificam
o aborrecível exercício da leitura

a Clint Eastwood, por *Bird* e por *Unforgiving*

hoje vi um filme sobre Charlie Parker,
heroína e cool jazz, eu não compreenderei,
mas intuo na voz do saxo
uma das chaves que abrem as portas
(Tom Waits, álcool e fumo, não, eu não compreendo)
as imprecações de Morrison
estão muito mais perto, canta
mãe do blues, porque eu sonho com um profundo
sul, o de Williams adulterado por formosos
filmes de ódio e sexo cru: Brando e
Newman, desejo que bate
nas asas do pássaro da juventude.
porque há tanto suor entre as pernas
ao norte do sul,
ao sul do norte.
e ainda esse touch
of evil que nos ajuda a resistirmos tanto
calor: intuo no be-bop um sexo animal,
no cool escuto o ruído duma porta entreaberta.
esse negro ébrio de vida: sinto tanta inveja.
hoje vi um filme sobre Charlie Parker,
sem dúvida era um grande cavalo azul.

(não publicado, colado na parede do Bar Maeloc, na Crunha)

tenho de ir preparando
a estética da minha queda:
reclamo para mim
o nome de perseguidor

Unha Lámina de Auga

O río é unha lámina
de auga
desfacendo o centilar
das estrelas
que baixan agarimosas
a bicar
a diafanidade das profundidades.
Discorre inmutable
ata xuntarse
co frío salitre do mar,
e morre.

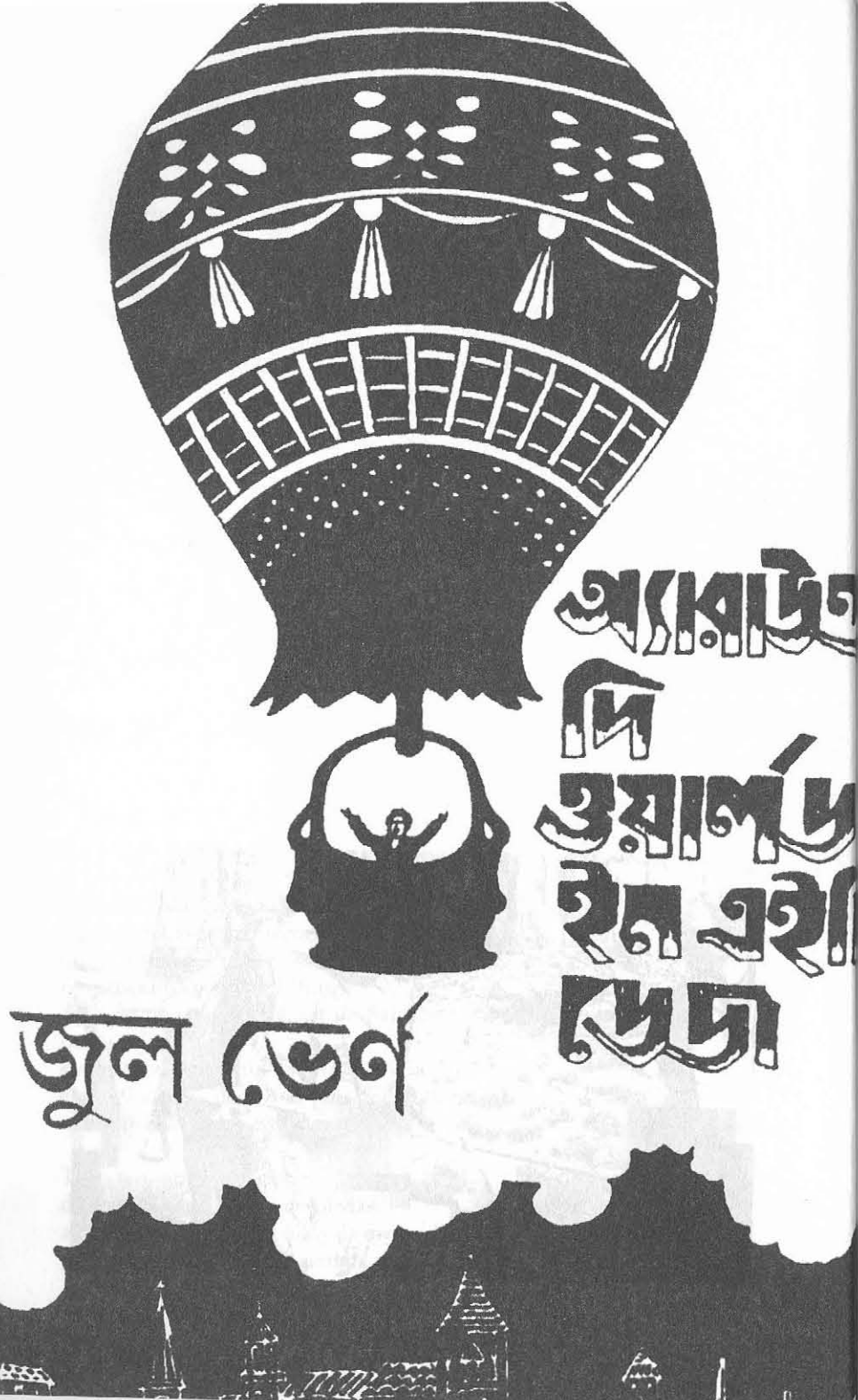
A esbelata música do vento
afina a lonxanía da memoria
que ardente chega nos mences calmos
crebando as mans insomnes do desvelo.
Imaxes sen nome definido
desprazan a ledicia do recordo
nun tránsito de trevas polo río.
E unha, volta dos espazos debullados,
Translúcida, como as follas do salgueiro.

O corvo vivía a morte do río
como unha escultura recortada no vento,
que retorna co a música recuperada de séculos,
nas alboradas espidas de futuro.
As luces do pasado desfanse desfiañadas
cara a miña fiestra
nun esforzo irrepitible de conquistar o ceo;
e as esperanzas, despoñadas pola guerra implacable
que supón soportar este mundo do absurdo.

Todo ten sentido de deserto,
de abdicación, de áreas desoladas,
aínda que loitemos cos ollos da memoria
polo amor que esmorece alén da eternidade.

Antón Lopo
vAn

Tumbeime baixo a mosqueira
como unha libreta de viaxe
que se abre ao acabar o día.
Díxenlle, "writeme"
e troquelouse a min,
azul profundo e movedizo.

(Varanasi, 2004)

tres

Nadamos río arriba e tinxímonos co óxido das súas fontes,
coas diminutas algas que se desprenden das algas para inzar
[nas torrentes,
co abrazo lamacento das árbores que, noutro tempo,
[foron árbores e agora son
tamén río.

Ela ofrécelle a visión dos seus peitos aos ermitaños.
El detense por veces e acena os brazos, como un xacio que esperta.
Eu, rindo.

Río arriba até o lugar onde centos de libélulas copulan mirando o sol,
sobre plantas acuáticas, tan cerca do solsticio
que nunca é noite nise treito do río cando chega xuño
e nil hai unha explosión de clorofila e insectos.
Se delecteases as margaritas,
sempre che dirían si.

As libélulas dobran o abdome de pracer
e o pracer debe ser tan intenso que as súas contorsións son imposibles.
As ras gorguexan dunha ribeira á outra,
chamándose entre si polo nome cadencioso das ras.
As bolboretas baten no aire
e déixanse caer.
Hai grilo, zapateiros remendando a corrente, moscas que non vemos
[pero sentimos
ao lonxe, como unha caixa
de ritmos.

Hai paxaros que aniñaron nos amieiros e pinzan o ceo.
Dúas serpes rózannos ao nadar
e il canta.
Ela estremécese.
Eu mergúllome na auga
e lámboos alternativamente dos pés á boca.
Non sei se o cuspe é o meu, o dela, a auga ou il, que está a suar.
Tampouco sei a quen lle pertence a lingua que me entra na boca,
nin quen pregunta se aquilo é amor,

nin cal dos tres responde,
“é o río”.

(A Ulloa, 2003)

O río que nos entregou pulseiras
para oílas soar á madrugada.
Que nos deu as cazoletas das cores
e as barbas de Withman en primavera.
O río que nos regalou pneumáticos
xiróvagos para a danza do amor.
A incandescente fondura das pozas.
Os monstros. O suicidio emocional.
O río que se devorou as vacas.
O das illas de garzas e amarellas.
O río que interrogamos, infectados
de pánico, sexo e liberación,
oráculo dunha identidade móbil
que nos impulsaba todos os días
a navegar o fluído do caos.
O río que lle pagou ao barqueiro
para ir ao outro lado e volver
bicándonos desde as beiras da morte.

(Monforte de Lemos, 2005)

Nunca nos bañamos no mesmo río.
Nunca facemos o mesmo camiño.
Nunca amamos o mesmo home.

(Compostela, 2004)

Luz Pozo Garza

QUERÍAS VER O MAR antes da morte
procurabas no mar a infinitude
un vo de eternidade
lonxe do desamparo da imaxe primixenia
nos minifundios da alma

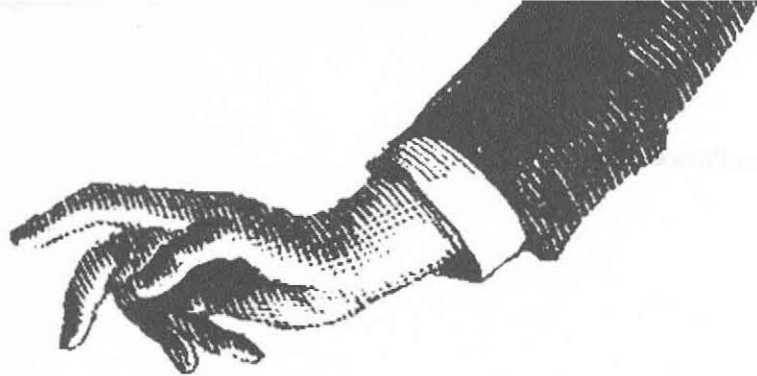
Buscabas o absoluto no mar coma un espello vacilante
naqueles días posiblemente exhaustos
Nas avenidas de alcipreses nunha mañá fluvial
mesmo gloriosa dun Domingo de Ramos
Na realidade aceda de Galicia
Talvez no nome dos teus fillos...

Ollabas nos ratratos esvaídos dos mortos
Na persistencia da saudade
Nos altares de outono
Na chuvia polas tempas e a caluga

Para matar o tedio
botarías barquiños de papel no regueiro do Pazo
cun poema moi triste escrito en letra inglesa
Collerías amoras nas silveiras dos camiños poirentos
Ramallos de mimosas
cómplices do regreso azul dos días

Sairían da escola os nenos do infortunio
cun mandilón a raías
e as pizarras transgredidas de cuspe

Contemplabas os espellos sen azougue da existencia
Era o mar a ferida dun anxeio infinito

AQUEL MAR INSUMISO e sempre meditado
-achegádemme ó mar
abrir ventanas
no arrepío da morte hei ver as ondas

¿Era aquel o teu mar do final da existencia?
Un mar nunca esquecido e acaso recobrado
nunha memoria póstuma
na estación das camelias que suceden á morte
onde a luz é certeza

Mar insumiso da desesperanza
cómplice do abandono como unha ave difundida no vento
Querías ver o mar en estado de fuga
O seu latir en tempos de infortunio

Buscabas a razón do teu destino
Na chuvia
Nos últimos navíos
No pacto das palabras
Nun aquel de escritura xa en quebranto
No vacío das cousas
No seu valeiro existencial e mudo

Ollabas no caderno perdido de follas amarelas
Na exigua permanencia das horas favorables
Na radical soidade
Na radical soidade
Na radical soidade coma un eco
Na radical soidade coma un eco

Diálogo de Amirgin

Así parlamentei con Banba no seu reino
Así parlamentei con Fotla no seu reino
Así parlamentei con Eriu no seu reino
e prometín que Eire ha ser o nome de Irlanda
para sempre

Elas quixeron coñecer a miña identidade
e preguntou a raíña Banba:

Acaso es ti o tributario do Sol
O dono do misterio
a Lúa en fase crecente

E preguntou a raíña Fotla:

que sabes da correspondencia
dos sete metais
penetras na sabedoría dos Tuatha Dé Danann
na relación da arpa e o sistema solar

E preguntou a raíña Eriu:

coñeces o fulgor da escritura oghámica
o dominio das letras primordiais no cosmos
as sílabas que impulsan o navío
sen velas e sen remos

Eu Amirgin fun quen de responder:

intégrome na Ara Solis das Físteras
na inmovilidade do centro mítico
na forza ascensional da Tor de Breoghan
Son a ponte que abrangue
as mil rías atlánticas das físteras

Alfonso Pexegueiro

fósiles dunha xeración utópica

...

*significa
que o mar nos foi deixando solitarios
como ás bestas
e non puidemos derrubar a esperanza*

-----

sobre este corpo quizais de cansazo
sobre esta loucura de cubrirmos cos nosos corpos

...

nada hai que dicir

...

a trampa
o raposo
a donicela
o oso e a aguiá cando queren coñecer ¿qué preguntan?

¿SERÁN OS CISNES QUE VOLVEN?

*Contan que arrastraban as súas formas e o seu
vacío como aves na cidade, outros afirman
que buscaban o tempo...*

¿Serán os cisnes que volven?
UN POBO QUE EMIGRA TALADRANDO PEDRA
arrastrándose en círculos
e todos correndo (e a morte saíu a abrazalos)

e ninguén nas rochas do tempo
ninguén na casa
ninguén na cita

(o mariñeiro contempla as ondas en días de tormenta
e atopa perigoso o seu xogo)

e o vello tolo volvendo a casa, anque xa
hai anos
que
para sempre
desapareceu, para todos

o vello tolo
agora que o tempo nos *mece*
vello arce

perigoso fenómeno o da trístiza no corpo
...
¿é quizais o cisne que volve?

RUMOR

Oh, volve o mensaxeiro; o perdido volve;

Xogando, coas caxulas da soidade entre os dedos
como veleiros de amor
plumas de aves traspasadas, ameazadas
pola repentina aparición do tempo

así

baixan as veas da noite consumindo o día

sen mortos
sen vivos

así caen as libélulas e os soños

brétema azul
dun
país
que xamais habitei

(no canaval, ¿quen cruzará á luz cara o mar?)

FISURA

e o verde abriuse coma dous choques de vacío

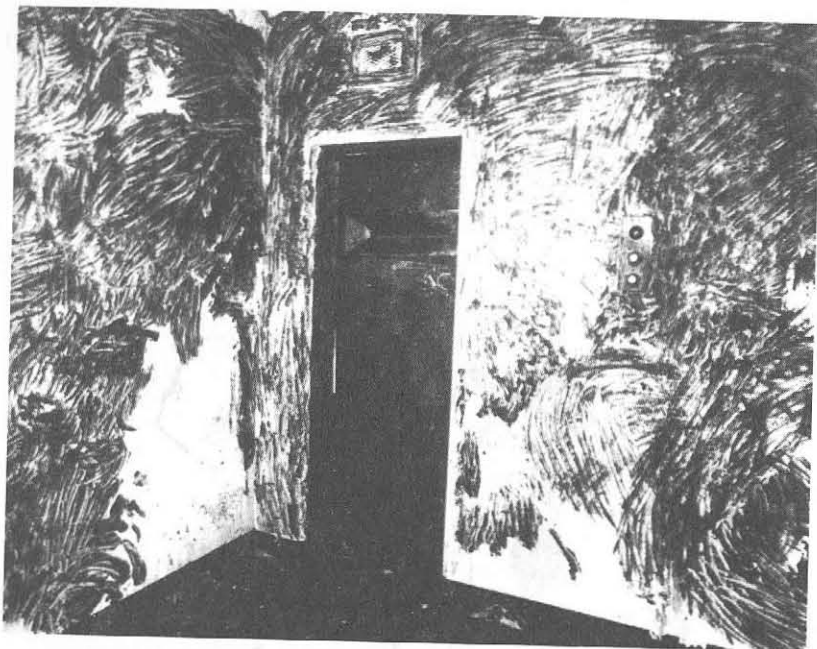
E a dor está preto, sen meixelas, sen ósos,
movéndose
(Memoria e Nervios)

¿Quen son tan fráxiltrozando ósos
e tristeza, estrañeiros
os meus pensamentos, estrañeiras as miñas preguntas,
estrañeiros os meus soños?

oh, vella cidade ardendo

as chuvias de xullo e agosto fenden todos os ventos

José Viale Moutinho
REGRESSO A OUTROS TEMPOS

“O artista que sente qualquer coisa dentro de si, fará o impossível para trazer essa coisa à luz do dia.”

– José Bacelar, *A Arte, política e liberdade*, 1941.

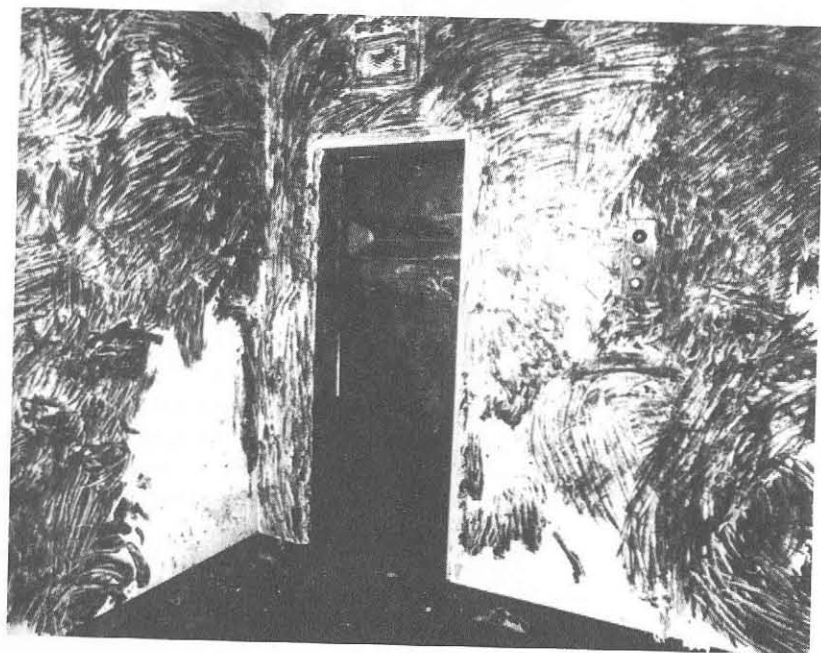
Ao cabo destes anos todos, desde o ano de 1966,
o olhos que emergiam nos quadros soltaram-se,
atentos como sempre, das sombras dos homens
e reencarnaram nos mais atentos animais da terra:
nos lobos que rondam os vivos e os mortos, uivando,

eis-nos na véspera do apocalipse, no rude arrumar
dos móveis que servirão no salão do tribunal do mundo,
os arquivos da humanidade somam e seguem os libelos
espelhados naqueles olhares de extrema atenção,

o pintor, após a travessia das desoladas paisagens
desenha de novo as suas armas, colocando-as sob
a forma de pequenas células onde os rostos e os gestos
refletem o fim da nossa idiota fábula neoliberal,

no limiar do tempo, com a alavanca da mudança, o eco
espectador no seu haver interroga, interroga-se, faz
e desfaz a porta da sombra, acotovela os personagens,
estuda-lhes a reacções, integra-se no motim, mede
a força do vento, calcula a carga do medo, impróprio,

avança num movimento de pincel, retoma o discurso
para elevar todas estas palavras ao extremo da pedra,
lavrando-a, lavando-a, dizendo-a, gravando-a, sei lá,

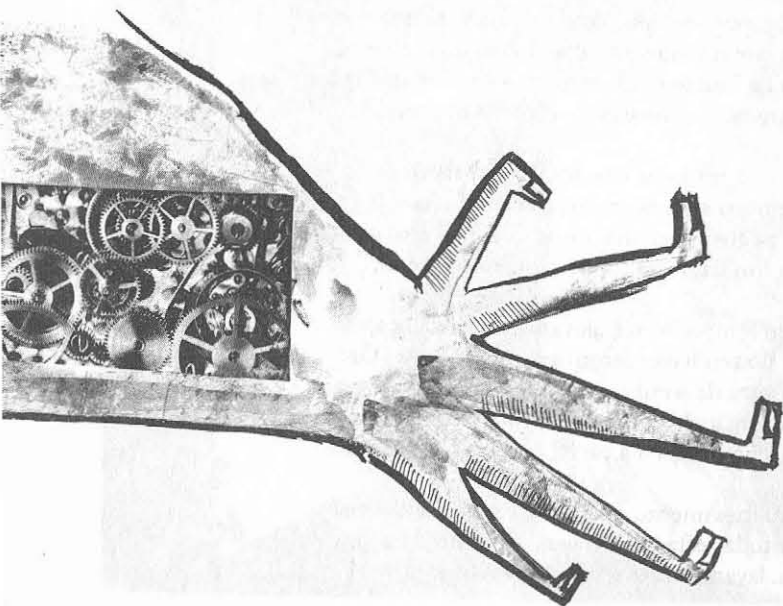

atento à grande trama da sociedade, recupera
as velhas lutas na cinza dos velhos incêndios,
assim procedia, ah procedia como um profeta
e desde então vem percorrendo o mapa deste país
de borracha queimada e alfinetes espetados,

o pintor descobre sendas e construções, o sangue
das estradas, o pó íntimo do caminho, as pegadas,
passa-nos o braço por cima dos ombros revelando
o universo oculto da passagem no sumido espaço
do tempo entre dois tiros da mesma misericórdia.

assim, ele devolve-nos o olhar incómodo daqueles
que vieram para julgar os chamados disparates
da índia, sujeitos, eternamente sujeitos, às cores,
aos saques das guerras, como sempre, na névoa,

Outubro de 1999.

PARA A CRÓNICA DOS CAMINHANTES

Pela mais tortuosa das estradas que conduzem
a um qualquer ponto da montanha, elas
caminham lentamente, suportando nos ombros
o peso da idade, da família, das coisas da família,
a memória imensa da sua história, das suas lutas,

esse deus todo-poderoso que vive na montanha
espreita-as, elas andam pelas pedras, pela terra,
se chove, pela lama, no calor bebem o pó e o sol
que estala sob o chicote no tempo, reparem como são
tão escuras, como as suas vozes reflectem a febre,

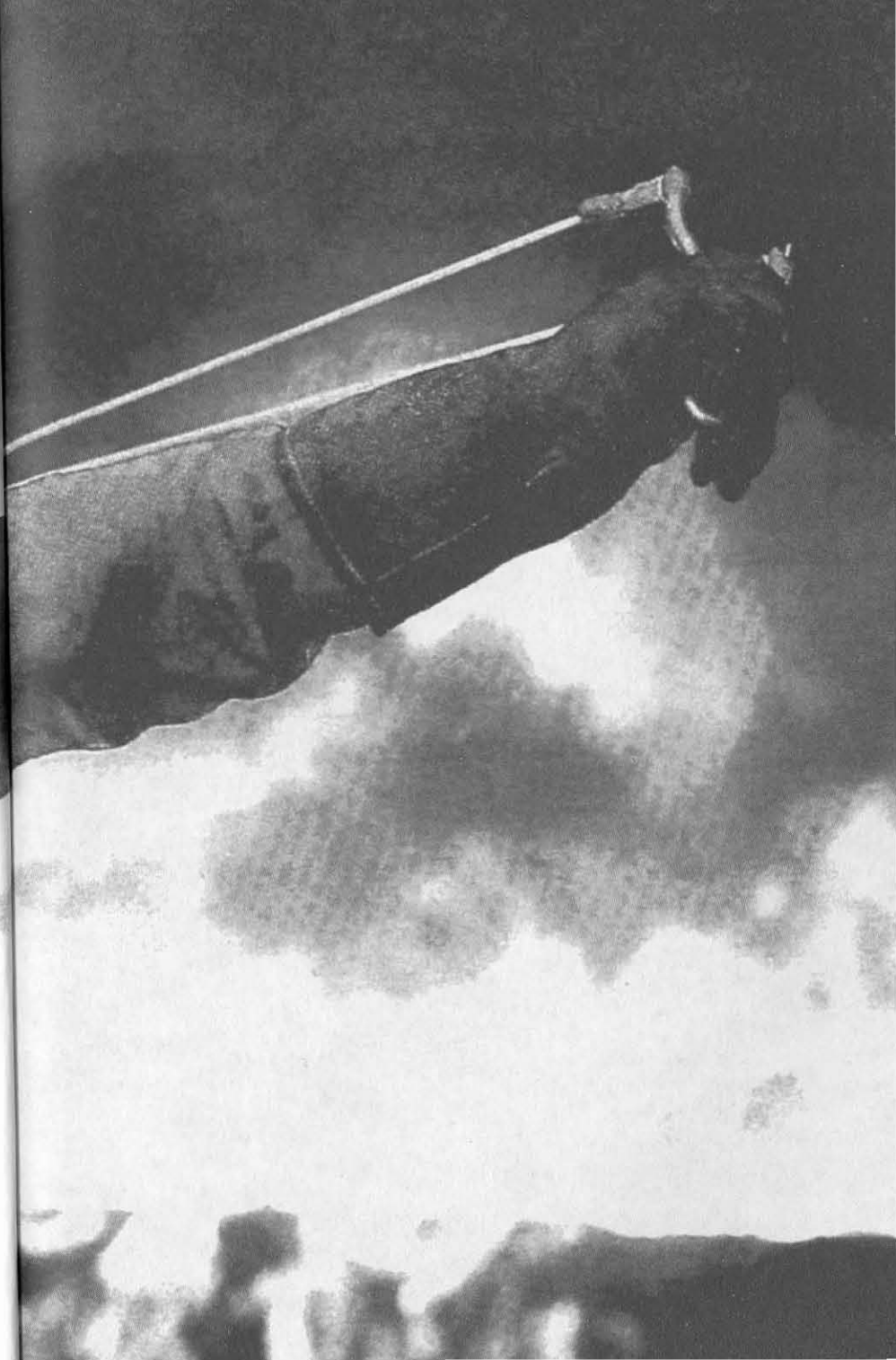
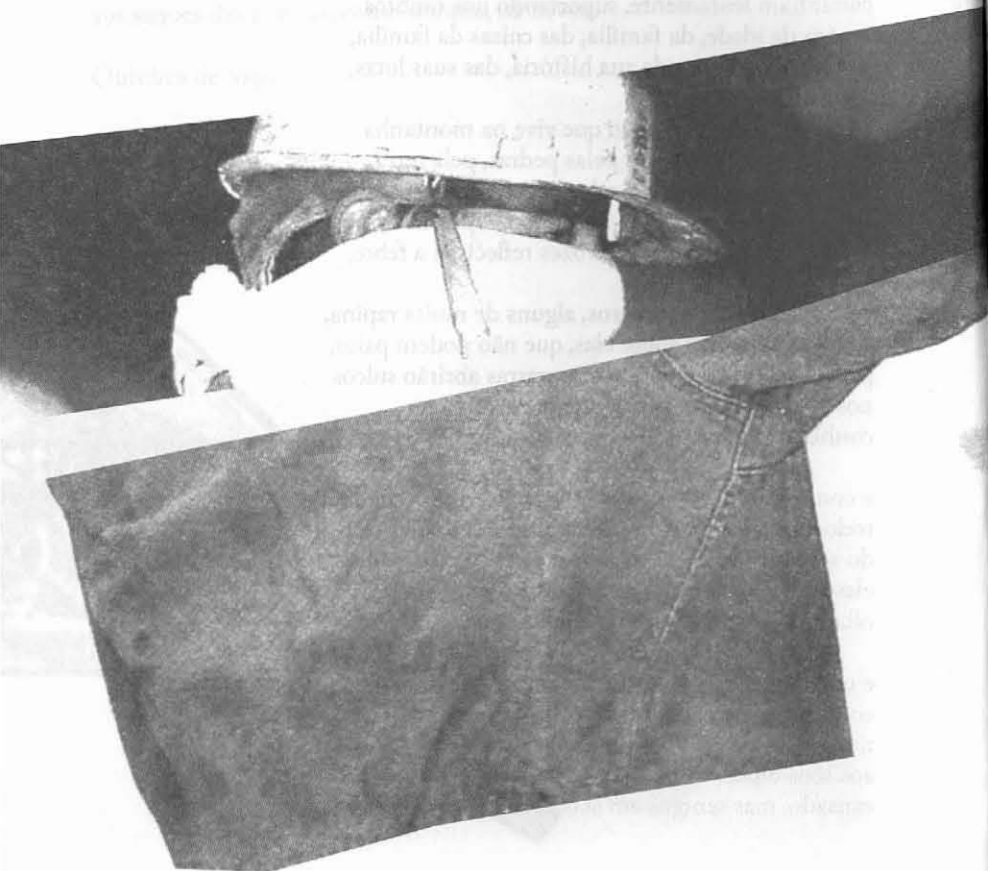
os mais estranhos pássaros, alguns de muita rapina,
voam em círculos sobre elas, que não podem parar,
parando ficarão sem olhos, as garras abrirão sulcos
nos seus seios, nos seus ventres, e os felinos
conhecerão o sabor das bolas dos seus cabelos,

e como é ampla e brava a montanha, o próprio deus
todo-poderoso se cansa, arrastando as pernas trôpegas
do seu espírito onde só cabe o medo e a suspeita,
elas agarram a vida com as suas mãos calejadas,
olham o formidável céu que as cobre de incertezas,

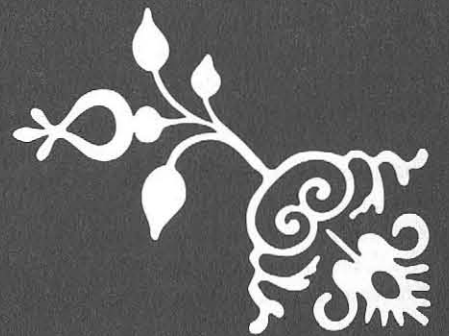
e os sicários do deus todo-poderoso mostram-lhes os panos
com que devem cobrir o rosto, desenham-lhe
nos lábios a cruz do silêncio, setas de fogo são apontadas
aos seus olhos, mesmo assim sorriem, é um sorriso
cansado, mas sentem em si o poder dos corpos crus,

uma inteligência da vida, uma bandeira dentro da cabeça,
um vozear como nunca ninguém escudou, e elas caminham
das mãos que modelam o barro, pela maia tortuosa das estradas
até que o tempo se esconda atrás dos seus olhos, e descobrem
o rosto, afastam a nuvem de cinza que se aproxima, caminham,

Novembro de 2002.

poetas convidados:
euskal herria e catalunya

Ostatu batean batu ginen, eta gaua hordi zetorren
Zuk zerbait zenekarren poltsikoetan
Nik zuk ulertzea nahiko nukeen mundua
Eta horrela hasi ginen hizketan, baldarki
Poltsikoak barra gainera huštu eta esan zenuen

[*nós, eta harria eta soedade*]

Eta itzuli nizun: *bizkuntza, ibili, biziraun*

Eta ibai bat sutan

Eta aihenak xuxurluka, ulertu ez genuen zerbait

Eta tren batek oiuhu

Bešte botila bat eskatu genuen –azkenaurrekoa

Norbaitek edontzi bat hautsi eta gauak babesetik ihesi

Krištaletan josiriko xoriak

Lanerako deika ari den telefonoa

Haurra muga marrazten bainontziko uretan

Begiak arrainez bete zitzaizkigun

Baina ez ginen gu mintzo ginenak

Pikorrarria ate zaharretan jotzen

Karaitza munduko dela aldarrikatzen

Adiskidetasuna hazita zetorrela zirudien,

[*udaberriko ibai baten antzera*]

Ibai gainean, aihenen azpian, trenbide ondoan

Hitzak bide bila

Zarratzera noa –esan zuen ugazabak

Eta ibaiak, aihenak eta trenak batzen hasi ginen

Eta hitz guztiak, zein zeinena zen jakin gaberik

Encontramo-nos num bar, e a noite chegou ébria
Tu trazias algo nas algibeiras
Eu um mundo que queria que entendesses
E é assim como por acidente começamos a falar, torpemente
Esvaziašte as algibeiras por cima do balcom e dixeste

[*nós, e pedra e soledade*]

E traduzim para ti: *bizkuntza, ibili, biziraun*

E ardeu um rio

E as videiras murmurárom algo que nom percebemos

E um comboio gritou

Pedimos outra garrafa –a penúltima-

Alguém rompeu um copo e a noite fugiu da sua guarida

Pássaros pregados nos vidros

Um telefone que soa para o trabalho

Umha criança garatuja umha fronteira na água do banho

Os olhos enchêrom-se-nos de peixes

Mas havia tempo que nom éramos nós quem falava

O granito batia portas antigas

A calíça proclamava a sua universalidade

A amizade parecia crescer

[*como um rio em Primavera*]

Sobre o rio, sob as videiras, junto ao comboio

As palavras buscavam o seu caminho

Vou fechar -dixo o dono do bar

E começamos a recolher os rios, as videiras, os comboios

E as palavras todas, sem saber qual pertencia a quem

Jose Luis Otamendi
Aberriaz zelan ahaztu

1

Nik ere aberriaz ahaztu nahiko nuke
eta neure herrian ibili
eguneroko poz-nekeei indar guztiak emanda
lagunarte xume bateko hitzak defenditu
gure arteko hitz horiek defendi daitekeen azken eremu libreza balira bezala
plaza bat aurpegi bat
norbaiten arropa artean hazten diren hitzak
edota akordura ez datorkizun zauri baten baitan daudenak

Nik ere bizi nahiko nuke etengabe galdetu beharrik izan gabe nor naizen
apalago bizi neure buruaz ahazturik
nik hau eta nik beste hori jardun gabe beti
apalago bizi ni ere
gogoa eta adimena erantzun txikiei emanda:
gizaki bati dagozkion neurriko kezkekin

Baina errepide bat galdera izan daiteke hemen oraindik
argi piztua gauean galdera da
gauzek eten gabe interrogatzen naute
nor naizen zer naizen
nola mintzo garen zelako lagunak ditudan
eta modu txarrean hartzen naute gauzek
ez didate bakerik eman nahi
traban jartzen zaizkit zangoen tartean
galdekatu egiten naute errukirik gabe
zer egiten dudana hemen
zergatik etorri naizen gaur hona
itxitura han hesia hemen

Jose Luis Otamendi
Viver sem pátria

1

Eu também gostaria de esquecer a minha pátria
e viver no meu país
dedicado por inteiro aos pequenos esforços quotidianos
defender as palavras de um simples círculo de amigos
como se fossem o último espaço de liberdade
umha praça um rosto
palavras que crescem entre os vestidos de alguma pessoa
ou que som parte de umha ferida que nom podes recordar

Eu também gostaria de viver sem ter que perguntar
constantemente quem sou
viver mais humildemente olvidado de mim mesmo
sem recordar sempre a todos que estou fazendo donde estou
viver mais humildemente
com a atenção posta em respostas pequenas
com as cautelas próprias de um ser humano

Mas aqui umha estrada transforma-se numha pergunta
umha luz na noite é umha pergunta
as cousas interrogam-me sem cesar
quem sou o que sou
em que idioma falamos que amizades tenho
e as cousas abalam-me maltratam-me
nom querem dar-me um respiro
cruzam-se-me entre as pernas
interrogam-me sem piedade
que é o que fago aqui
por que vinhem hoje a este lugar
um cercado cá e um valado lá...

Boladatan
munduko beste bazterren batean nahiko nuke bizi nik ere
denek ulertzeko eran mintzatu
ezentzunarena egin gauzen itauntze errime horri
gauzen tematze deserosoari ez ikusia egin
hiri jendetsuetan ibili bestelako jendea agurtu
Akaso munduko beste hainbat lekutan
ariketa errazagoa izango da
aberriaz ahazteko hori
baina hemen beti ari zaizkizu gogora ekartzen
zapaltzen duzun lurra ez dela zurea
bizi zaren herria eta auzoa norbaitek aldi baterako utziak dizkizula
eta gutxien uste duzunean
etxerik gabe utz zaitzakete
bat batean ez kalerik ez herririk ez ordurik gabe gera zintezke
eta zeure hitzen erresuma gozo hartan hartzen duzu aterpe
maite dituzunez oroitu eta joko duzu aurrera
baina apal mintzatu arren
ez dago aberriaz erabat ahazteko modurik horrela

2

Aberriaz ahaztu nahiko nuke nik ere
eta bestelako lanei lotu lehen bai lehen
aberria baino lehenagoko kontuetan jarri arreta
gerta ez dakidan
goizean jaiki eta herri mozorrotu batekin topo egitea
gerta ez dakidan
etengabe nor naizen galdezka jarraitu beharra
noraezean bezala beti
baina existitzen ez dena nola ahaztu
zelan atzendu ez dena

Nik ere aberriaz ahaztu nahiko nuke betiko
ez balitz gu gabe ere
badirelako azkeneraino zaindu beharreko hitzak eta jendea
ez balitz gu geu agian inoiz iritsiko ez garen
leketara helduko direnentzat gorde behar dugulako
sekula narriatuko ez den sentimendu bat

Algumhas vezes

eu tambem gostaria de viver noutra canto do mundo
falar de maneira que todos me entendam
fazer-me o surdo diante desse perguntar constante das cousas
fazer-me o cego diante dessa obstinação incomodante das cousas
caminhar por cidades populosas saudar outra gente
Quiçá noutros lugares do mundo
resulte um exercício mais fácil
o de olvidar-se da pátria
mas aqui sempre te estão recordando
que o chão que pisas nom é teu
que o povo e o bairro em que vives
emprestou-cho alguém provisoriamente
e quando menos estás à espera
podes ficar sem casa
de repente puedes ficar sem ruas sem povo sem horas
e entom refugias-te nesse entranhável país das palavras
recordas os que amas e procuras avançar
mas ainda falando baixinho
assim é impossível olvidar-se da pátria por completo

2

Goštaria de esquecer a minha pátria
e pr-me a outras cousas quanto antes
dedicar-me a assuntos mais importantes que a pátria
nom seja que
um dia acorde e me encontre com um país mascarado
nom seja que
ešteja condenado a perguntar-me eternamente quem sou
numha deriva constante...
mas como olvidar o que nom existe?
como olvidar o que nom é?

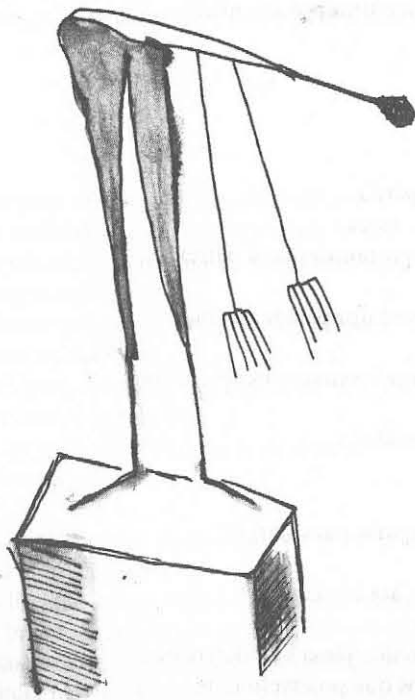
Goštaria de esquecer a minha pátria para sempre
se nom fosse porque
há palavras e gentes a preservar até ao final
se nom fosse porque
há que guardar um sentimento que jamais se deteriore
para quem chegará a lugares aos que possivelmente

sekula galduko ez den sentimendua
bakarrik gaudenerako
urrun daudenerako
bada ez bada

Neure herritarrekin batera ahaztu egin nahiko nuke aberria

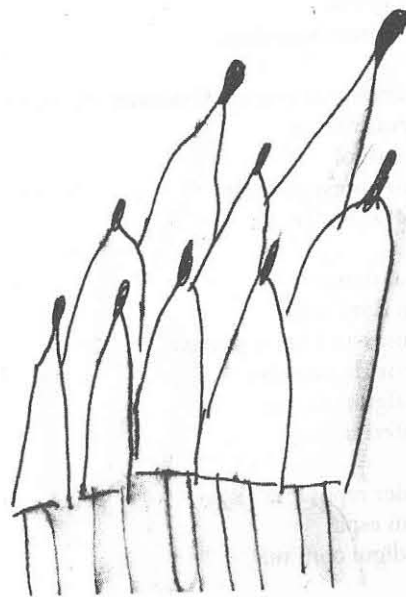
aberriaz ahaztekoa zama gaitzegia baita bakarrean eramateko
baina guztion artean aberri hau behin betikoz ahazten dugun arte
nire herrian bizi nahiko nuke
eguneroko poz-nekeei indar guztiak emanda
apalago bizi
gizaki bati dagozkion neurriko kezkekin
gure arteko hitzak azken eremu librea balira bezala defendituz
geure herrian bizi sentimendu bat gordean daramagula
bakarrik gaudenerako
urrun gaudenerako
bada ez bada

nunca accederemos nós
um sentimento que jamais se perderá
para quando estejamos sozinhos
para quando estejam longe
por se acaso

Queria olvidar definitivamente a minha pátria
mas um olvidar-se em coro
junto à gente do meu país
pois é umha carga demasiado pesada essa de olvidar-se da pátria
para levá-la em solitário
mas até que nom logremos olvidar a nossa pátria ao unísono
goštaria de viver no meu país
dedicado por inteiro aos pequenos esforços quotidianos
viver mais humildemente
com as preocupações próprias de um ser humano
como se as nossas palavras fossem o último espaço de liberdade
[a defender

viver no meu país com esse sentimento íntimo
para quando estejamos sozinhos
para quando estejamos longe
por se acaso

María Cabrera
L'OMBRA DEL PARE

Desaré el teu record
entre els solcs de les ones
perquè el mar
gronxi la teva memòria.

M'inventaré un nou cos d'escates
i la meva tristesa
relluirà al sol
omplint els espais buits
de la teva imatge.

Prego al temps
que em doni forces
per pensar-te i fer-te paraula;
per fer-te de paraules
i tenir alguna forma
a què aferrar-me:

Per poder reposar la vista
en algun espai
que es digui com tu.

María Cabrera
A SOMBRA DO PAI

Guardarei o teu recordo
entre os sulcos das ondas
porque o mar
arrola a tua memória.

Inventarei-me um novo corpo de escamas
e a minha tristeza
fulgirá ao sol
preenchendo os espaços vazios
da tua imagem.

Rogo ao tempo
que me dê forças
para pensar-te e fazer-te palavra;
para fazer-te de palavras
e ter alguma forma
a que aferrar-me:

Para poder repousar a vista
nalgum espaço
que se chame com tu.

Penèlope incansable
teixint i desfent
un vestit d'esperances incertes

desenganyada

les ales del futur
es trenquen en mil bocins
i tu en bressoles les miques que resten.

L'espera inhumana
de la negra notícia

la del que falta
incapaç d'entendre
més enllà del seu propi cercle.

Incapaç

l'entranya que arranca
l'estella que clava
la nafra com cou...

Farcida de silencis
inflat-me'n les venes
negada de pena:

he crescut
sota l'ombra del xiprer del meu pare.

Penélope incansável
tecendo e desfazendo
um vestido de esperanças incertas

desenganada

as asas do futuro
quebram-se em mil pedaços
e tu arrolas os cacos que restam.

A espera inumana
da negra notícia

a do que falta
incapaz de entender
para além do seu próprio círculo.

Incapaz

a entranha que arranca
a estilha que traspassa
a ferida que dói...

Preenchida de silêncios
inchando-me as veias
afogada de pena:

fui crescendo
sob sombra do cipreste do meu pai.

*La lluna
la pruna
vestida
de dol...*

el pare no vol.

Penelope incansable
volant i desolat
un vestit d'esperances incertes

desconeguda

les ales del futur
es transparen en mil bocins
I tu en braços les niques que resten

L'espera humana
de la negra notícia

Penelope incansable
volant i desolat
un vestit d'esperances incertes

desconeguda

les ales del futur
es transparen en mil bocins
I tu en braços les niques que resten

L'espera humana
de la negra notícia

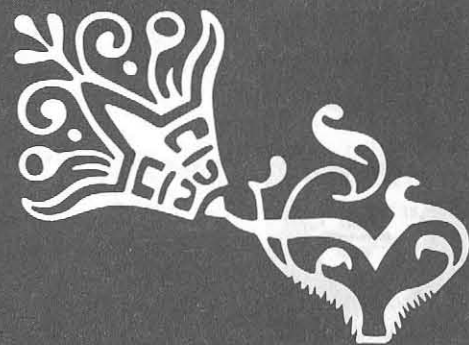

*A lua
a ameixa
vestida
de luto...*

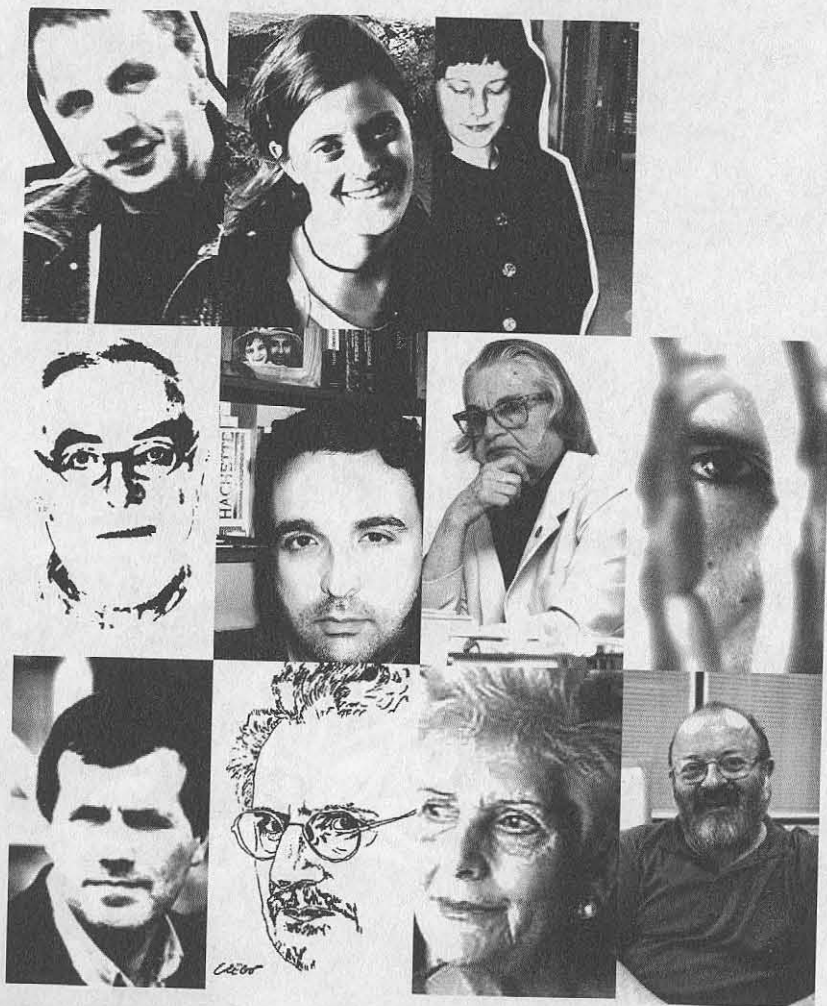
o pai nom quer.

autores:
biografias e retratos

na página 74 aparecem retratados, de esquerda a direita e de arriba a abaixo: Iñigo Aranbarri, Maria Cabrera, María Comesaña, Bernardono Graña, Mário Herrero, Maria do Carmo Kruckenberg, Antón Lopo, José Luis Otamendi, Alfonso Pexegueiro, Luz Pozo e Jose Viale Moutinho.

[1.] Iñigo Aranbarri nasceu em Azkoitia (Gipuzkoa) em 1963, e é professor de euskara. Escreveu livros de poesia: *Jonas Poisson*, *Dordokak eta elurrak* (*Tartarugas e neves*), *Harrien lauhazka* (*O galopar das pedras*), um romance: *Emon biar yako* (*Pola liberdade*), crónicas (*Zapataren oihana* (*A selva de Zapata*), *Gure Mendea* (*O nosso século*), biografia (*Sakabi*) e livros de ensaio: *Gerraureko literatur kritika* (*A crítica literária anterior à guerra*) escrito com Koldo Izagirre, e *Hitzak eta giltzak* (*Palavras e chaves*). É colaborador habitual do único diário em euskara, *Berria* ❀

[2.] Maria Cabrera i Callís nasceu no ano 1983. Era Inverno, e era Girona. Dous factos providenciais, talvez; porque esta cidade nesta época desenha um perfil que se parece muito ao da sua alma. A partir dos quatro anos, deixou o silêncio e o frio das terras do norte polo bulício barcelonês. Que fai ali? Trata de aprender quatro cousas da que considera a sua verdadeira pátria: a língua catalana. No ano 2004 ganhou o Premi Amadeu Oller com o poemário *Jonàs*, e ainda conserva a mania a mania de escrever versos atropeladamente ❀

[3.] María Comesaña. biografía formal: por qué máis para saír correndo sangrando por oídos brazos e pés de non ter ganas de nada nin de respirar debaixo da auga como nunha canción que nunca escoitarei ou para premer no peito desta angustia ti estás a varios millóns de millas de distancia e eu toso cartas pola ventá e sei que chegan teño a certeza a seguridade porque por iso creo no baleiro como única dimensión posible un nexo de unión entre silencios do portal é cuestión de poñer a roupa polos pés eu si sabía que serías así e axitaba con forza provocando unha explosión de neve en cada madrugada unha noite en que saíramos e nos chovía debaixo dun vello paraugas tamén pola zona sagrada porque as pedras crecen en todos

os sitios posibles e sempre atopo algunha con que rabuñar as mans e un océano todo un océano que me divide e creo que a ti tamén un pouco quizais pero xa pasaran moitos anos daqueles días de xarras de cervexa e sandwich mixto e todo seguirá igual un tic tac a marcar quilos velocidades unha man que volve a onde nunca estivo eu pretendía xubilarme e deixar de escribir non teño xa nada que dicir e ata o silencio contradí calquera elucubración só miradas e calor para qué máis ❀

[4.] **Bernardino Graña** naceu en Cangas de Morrazo, Pontevedra, en 1932. Catedrático de Língua e Literatura, actualmente xubilado, exerceu o seu maxisterio académico en lugares tan distintos como Lugo, Molina de Aragón (Guadalajara), Luarca (Asturias), Castellón, Guadix (Granada), Tarragona, Zaragoza, Padrón (A Coruña) e Sarria (Lugo), entre outros. ¶ Desde os dezaioito anos forma parte, con Celso Emilio Ferreiro, do Consello de Redacción da revista de poesía *Alba* e no ano 1958 participa, en Madrid, na fundación do Grupo Brais Pinto. Premiado nas Festas Minervais de Santiago nos anos 1954, 1955, 1959 e 1960, en 1978 recibe o Premio Galicia de poesía, instituído polo Concello de Santiago. ¶ Ademais de poeta, Bernardino Graña cultiva tamén o teatro e a narrativa, sendo Premio Abrente de Teatro en Ribadavia (1979) pola farsa *Os burros que comen ouro* e Premio O Facho de contos infantís (1969). A súa obra dramática está composta polos títulos *Vinte mil pesos crime* (1962) e *Sinfarainín contra don Perfeto* (1975) e entre os seus títulos de narrativa salientan *O león e o paxaro rebelde* (1969, 2ª ed. 1990), *Fins do mundo* (1974, 2ª ed. 1989) e *Xan Guindán, capitán* (1991). ¶ Recitador e conferenciante, articulista en *La Noche con "Borobó"* e en *Faro de Vigo* con Cunqueiro, impulsor e primeiro presidente da Asociación de Escritores en Língua Galega (AELG), a personalidade de Bernardino Graña enriquece fundamentalmente a vida cultural galega da segunda metade deste século e a súa obra poética ocupa un lugar fundamental na nosa literatura contemporánea ❀

[5.] **Márió J. Herrero Valeiro** (Corunha, Galiza, 1968). Licenciado em Filología Hispánica pela Universidade de Santiago de Compostela (1991) e Doutor em Filología Hispánica pela Universidade da Corunha (2000). É tradutor autónomo e tem publicado numerosos artigos de sociolingüística e glotopolítica em revistas galegas (*Agália*, *Nós*, *Estudios de Sociolingüística...*) e internacionais (*Plurilinguismes*, *Revista Iberoamericana de Discurso y Sociedad...*). Como poeta é autor dos libros

No limiar do silencio. Poemas da eñtrangeirice (VII Prémio de Poesía Espiral Maior, 1999), *Cartografía da Atrocidade* (Edições Tema, 2001) e *A vida extrema* (Edições ArcosOnline, publicación electrónica, 2005), bem como o conjunto de poemas *Espaços. Abismos (para uma leitura romântico-libertária do dous)* em *Agália. Revista da Associação Galega da Língua* núm. 79-80 (2004). Participou também nos livros colectivos *Matria da Palavra. Antologia de poetas galego-lusofonos (Cadernos do Povo. Revista Internacional da Lusofonia, 1990)*, *I Certame Literário (Faculdade de Humanidades – Universidade da Corunha, 1993)* e *7 Poetas* (A. C. O Facho, 1995). Publicou poemas em diversos números das revistas *Nós. Revista da Lusofonia* e *Temas de O Ensino de Lingüística, Sociolingüística e Literatura*, e no número 2 da revista *Anto. Revista Semestral de Cultura* (assinando como João Valeiro). Tem colaborado também com diversas revistas electrónicas, em especial com *Copyright. Pensamento, crítica e criação*, em cujo número 68 pode ser ouvido um breve recital poético do autor (“desconheço o significado da cegueira” – <http://www.udc.es/dep/lx/cac/sopirrait/sro68.htm>) ❀

[6.] **María do Carmo Kruckenberg Sanjurjo** (Vigo, 3.6.1926). Poetisa e escritora. Integrante da Promoción de Enlace, está considerada como unha das máis destacadas autoras galegas da posguerra. A súa obra caracterízase polo intimismo e pola súa inclinación cara ó popular. Despois da súa formación no Colexio Alemán de Vigo, viaxou por Francia e Italia e instalouse en Arxentina, onde coñeceu a diversos escritores e intelectuais, como Castela, Arturo Cuadrado, Lorenzo Varela, Rafael Alberti, Miguel Ángel Asturias, Jorge L. Borges, Alberto Girri e Olga Orozco. Ademais, no seu regreso a España, trabou amizade con Vicente Aleixandre e Dámaso Alonso, e asistiu ós parladoiros do café Gijón en compañía de Gerardo Diego. Colaborou en diversos xornais e revistas, realizou as traducións dos libros *Cantos del 6º Dalai Lama* (1968), traducidos ó galego en 2003. É autora dos libros poéticos *Cantigas do vento* (1956), *Carnaval d'ouro* (1962), *A sombra ergueita* (1976), *Cantigas para un tempo esquencido* (1986), *Alegoría do ensoño ferido* (1992), *Poemas inevitables* (1996), *Poemas sen resposta* (1999), *Jazz: espido* (1999), *Obra poética case completa: 1953-1999* (2000) e *Recordos da beleza triste* (2004), ademais de seis libros poéticos en castelán; e escribiu os contos *El nieto de la sirena* (1968), *O paxariño de Sevilla* (1998), *O ratiño do Pazo* (1998), *Historias na memoria* (1999), *A pulga garimosa* (2000), *A rapaza da frauta* (2003), *A bolsa de plástico* (2003) e *O gatiño de San Xoán de Piñeiro* (2004). Participou nos discos *Poemas galegos e Poemas casteláns* (1959), *Daquelas que cantan* (1997), en homenaxe a Rosalía de Castro; *Calami-*

dad sentimental (1998), con Pilar Martínez Conde Pilocho; e *Soloucos* (1999), de Aurora López. Membro da Enxebre Orden da Vieira (2000) e do Patronato Rosalía de Castro (2002), foi vicepresidenta da Asociación de Escritores en Lingua Galega e recibiu a medalla de bronce de Galicia (1998) e a medalla Castelao (2002). En 1999 dedeicóuselle unha praza en Vigo ❀

[7.] Baixo distintos nomes e en distintos colectivos, / **Antón Lopo** desenvolveu unha traxectoria que abrangue a Literatura, a poesía ou o vídeo, / con títulos como os poemarios poemarios *Fálame* (2001) ou *Libro dos Amados* / (1995-2005). / Membro das Redes Escarlata e do somerxible de acción poética *Batiscafo*, publicou / tamén novelas como *Ganga* (2001) / ou pezas de teatro como *Os homes só contan até tres* (2005). No ámbito da / performances, realizou, entre outras, / *O lugar* (Compostela, 2002) ou *Ilifinti* (Ons, 2005). Coordina a sección maré / do xornal *Galicia Hoxe* ❀

[8.] **Jose Luis Otamendi** nasceu em Azpeitia (Gipuzkoa) em 1959, é professor de ensino secundário. Escreveu os livros de poesia *Egunsenti biluzia* (*Nu amanhecer*), *Azken undinaren kaira* (*Ao porto da última sereia*), *Zainetan murrailak* (*Muralhas nas veias*), *Poza eta gero* (*Depois da alegria*), *Lur bat zure minari* (*Um país à tua dor*) e *Bakarrik babago neguan* (*Se estás sozinho/sozinha em inverno*), e o volume de contos *Euri kontuak* (*Prognóstico de chuva*). Para lém disso, foi compilador de umha antologia do conto euskara, *Desde aqui* ❀

[9.] **Alfonso Pexegueiro** (19.4.1948 Angoares, Ponteareas, Pontevedra), iniciou a súa actividade literaria en Galicia no ano 1975 coa creación do Grupo de Comunicación Poética “Rompente”. Entre 1976 e 1978 traballou na redacción da revista infantil e xuvenil *Vagalume*. Fundador en 1980 cunto con outros escritores da Asociación de Escritores en Lingua Galega, foi o seu secretario ata xuño de 1985. Como secretario da AELG coordinou a revista *Escrita* e impulsou o I Congreso de Escritores en Lingua Galega, así como GALEUSCA, Encontros de Escritores bascos, cataláns e galegos. Viviu quince anos en Barcelona. Actualmente reside en Galicia. ❀ En 1997, participou no Festival Internacional do Teatro Grec de Barcelona, con *Blasfemias de silencio*: unha antoloxía de poemas levados á escea e recitados pola actriz Lina Lambert mais polo autor, acompañados pola arpista da Orquestra Sinfónica

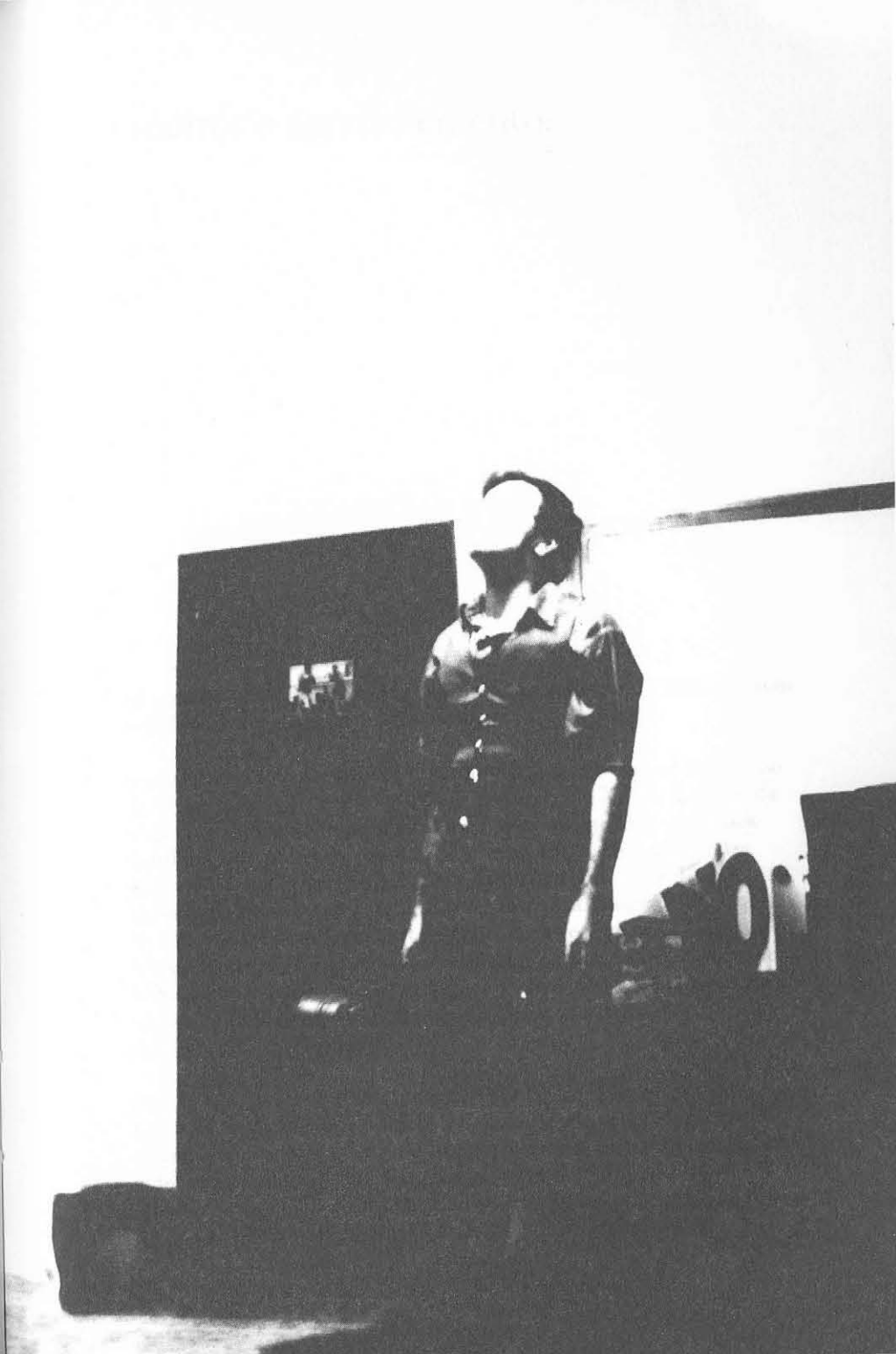
de Barcelona Magdalena Barrera, coa dirección de Teresa Vilardell. ❀ No 2005 edita un CD sobre *A illa das mulleres loucas* (que acompañaa libro editado por Galaxia), con música de Anxo Pintos (zanfona) e Quico Comesaña (arpa) ❀

[10.] **Luz Pozo** Naceu en Ribadeo. En 1936 trasladouse a Lugo, sendo seu pai perseguido polo fascismo, e logo a Larache (Marrocos). Despois viviu durante bastantes anos en Viveiro. Fixo estudos de Música, de Maxiisterio e de Filoloxía Románica, estes últimos na Universidade de Oviedo. Actualmente reside en Vigo, onde de longo ocupou a cátedra de Literatura española nun instituto. Colaborou en gran número de publicacións literarias, e dirixiu co seu esposo Eduardo Moreiras a revista de poesía e crítica *Nordés*. ❀ Luz Pozo iniciou a súa obra poética en castelán, pero paulatinamente foi tomando opción clara a favor do galego. Na nosa lingua publicara xa en 1952 *O paxaro na boca*. En 1976 saíu *Verbas derradeiras*, que afortunadamente non foron, pois seguiron *Concerto de outono* en 1981 e *Códice Calixtino* en 1986 ❀

[11.] **José Viale Moutinho** nasceu no Funchal, em 1945. Tem várias obras editadas, algumas delas traduzidas nas mais diversas línguas, como o russo, búlgaro, castelhano, alemão, italiano, catalão, asturino e galego. ❀ Recebeu o Grande Prémio do Conto Camilo Castelo Branco / APE 2001, o Prémio Pedrón de Honra (1995, Galiza) e por duas vezes (em 2003 e 2004) o Prémio Edmundo Bettencourt, uma por contos e outra por poemas. ❀ Entre as suas obras, destacam-se *Cavaleiro da Tortalata*, *Gaitinha Mágica*, *Dois Fradinhos* e *Sopa de Pedra*. ❀ A criatividade de José Viale Moutinho acaba de ser distinguida, por segunda vez, com o Prémio Edmundo de Bettencourt, atribuído ao livro de contos *Já os Galos Pretos Cantam*. O galardão é promovido pela Câmara do Funchal, cidade onde o escritor e jornalista nasceu. ❀ Contista por excelência, trabalhando a palavra com memória, encantamento, ritmo e humor, Viale Moutinho não esconde «satisfação ao receber este prémio, tanto mais que santos da casa não costumam fazer milagres». ❀ A obra premiada por unanimidade do júri passa pela Guerra Civil de Espanha e tem por cenário a ilha de Sam Simom. Entre outros contos, sublinhe-se uma glosa da *Cantiga CIII* das *Cantigas de Santa Maria* de Afonso X, o Sábio; nele fala de um monge que adormeceu 300 anos a escutar o canto de passarinho. Dá-se, ainda, o regresso do autor a terras da infância, no Douro. Um outro conto espelha a ambiência madeirense. ❀ Viale Moutinho, nome do jornalismo, que ao longo

de muitos anos exerceu no *Diário de Notícias*, tem um incontornável trabalho literário já referenciado por outras distinções, nomeadamente o Grande Prémio de Conto Camilo Castelo Branco, da Associação Portuguesa de Escritores. Investigador de temas históricos e de alguns dos maiores vultos das letras portuguesas, ficcionista e poeta com uma linha estética próxima do «realismo mágico», José Viale Moutinho vai aparecer, brevemente, com *O Menino Gordo* e *Os Dois Fradinhos*, no domínio da literatura infanto-juvenil. Também este ano, será publicado o volume *Camilo Castelo Branco: Memórias Fotobiográficas*. E será lançada, no Brasil, em Agosto, a antologia que organizou, intitulada *Os Melhores Contos Portugueses do Século XIX*, bem como *Cenas da Vida de Um Minotauro*. Na forja: mais romances e novelas. ¶ Tem muita relação com a Galiza. ❀

créditos e agradecementos

os poemas de ínigo aranbarri, José Luis Otamendi e María Cabrera fôrom traducidos ao galego por Carlos Quiroga

empregarom-se neste libro as seguintes ilustraçoms: nas capas, páginas 21, 27, 33, 39, 50 e 59: gravados anónimos do século XIX; o desenho da página 13 é um anónimo publicado no *Liberated Guardian* dos Black Panthers, o vaqueiro da página 31 é John Wayne; as fotografías das páginas 38, 70 e 71 pertencem ao fotógrafo catalán Joan Colom; o gravado da página 42 é obra de Alberto Durero; a fotografía da página 80 é de Nadina Bértolo; outros desenhos som de X. Carlos Hidalgo e a fotografía da página 48 reproduz o interior dumha cela no cárcere de Maze, ocupada por um dos 350 presos do IRA que se negarom a levar roupas de prisom ou a se lavar e que suxaron as paredes das celas cos seus próprios excrementos

este libro nom seria possível sem a colaboraçom de Irene Cancelas, que coordenou poetas e poetisas galegos e portugueses; de Xosé, que conseguiu os poetas vascos; de Brais, que conseguiu a poetisa catalana; e de X. Carlos Hidalgo, que desenhou e ilustrou as páginas. contou-se igualmente com a promoçom de Adegas Galegas, s.a.; de Granxa Fillaboa, s.a.; e a colaboraçom do concelho de Salvaterra de Minho.

tiraram-se 300 ejemplares desta antología de poetas do xix festival
da poesía do condado, com o lema *salvemos os rios*,
compostos en adobe calson pro,
que saírom do prelo de
gráficas litonor
em agosto
de 2005

